

MÓDSZERTANI KISKÁTÉ

Ha végiglapozod a szöveggyűjteményt és az *Ötlettárat*, biztosan számtalan kérdés felmerül benned, mint ahogy felmerült azokban a pedagógusokban is, akik a tananyag kipróbálásában részt vettek. Ezekből a gyakran ismételt kérdésekből állítottunk össze egy módszertani kiskátét azzal a céllal, hogy bemutassuk azt az újszerű pedagógiai hátteret, amely a tananyag összeállítása során vezérfonalunk volt.

Milyen szövegeket találok a szöveggyűjteményben?

A 3-4. osztályosoknak szóló irodalmi szöveggyűjtemény **négy, évszakokhoz kapcsolódó kötetből** áll:

- *Kezd őszülni a nyár* (ősz)
- *Angyalmese* (téli)
- *Gólyahír* (tavaszi)
- *Napraforgó* (nyári)

Az egyes **köteteket hónapokra, majd azokat hetekre tagoltuk** és kaptak egy-egy fantáziacímet is.

Például a *Kezd őszülni a nyár* kötet havi bontása a következő:

- Nyárutó – őszelő (szeptember)
- Körös-körül (október)
- Világ-otthon (november)

Példaként a szeptemberi fejezet heti címei:

- Gyerekkuckó
- Világteremtő csodafa
- Aranylevél
- Pásztorok, vásárok

A szöveggyűjteménybe olyan lírai és prózai műveket szántunk, amelyek vélhetően megszólítják a mai gyerekeket, az ő problémáikat, örömeiket, bánataikat, ünnepeiket és hétköznapjaikat mutatják be, dolgozzák fel. Éppen ezért olyan, nyelvében friss, sokszor humoros, a gyerekekhez közel álló szövegeket válogattunk, elsősorban a 20-21. századi, gyakran a kortárs magyar irodalomból, amelyeket örömmel olvasnak majd a gyerekek. Fő célunk volt, hogy a szöveggyűjtemény önmagában is teljes értékű olvasmányélményt nyújtson az olvasónak. Bízunk benne, hogy négyrészes, évszakra más arculatot mutató szöveggyűjteményünk a gyerekirodalmi antológiák szintjén is megállja a helyét.

Miért van ilyen sok szöveg? Mindet meg kell tanítani?

Dehogyan. Az egyik legfontosabb, amit ennek az anyagnak a használata közben meg kell tanulni (pedagógusként és gyerekként is), hogy semmi sem kötelező. Olvasni viszont szabad és érdemes, mert az önmagában is élményt jelent. A sok szöveg együtt pedig kész regény: olyan szöveghálót alkot, ami mindig nyújt valami újat, mindig meglep valamivel. A tanegységek is ebbe az olvasmányélménybe vezetnek be, illetve kapcsolnak be minket. A sok szöveg és „óraleírás” lehetőséget nyújt a válogatásra. Hiszen minden gyerekcsoporthoz és minden pedagógus más. Más szövegekre tudnak ráhangolódni, más tevékenységek kötik le őket, más-ként tudják hatékonyan feldolgozni az irodalmi műveket. Azért tartalmaz olyan sokféle szöveget és órát a tananyag, hogy mindenki találjon a maga számára megfelelőt. Ahogyan a kipróbálásban részt vevő egyik kolléga mondta: „Ez egy terített asztal, amiről mindenki annyit vehet, amennyivel jóllakik!”

Az egyházi ünnepek is megjelennek a szöveggyűjteményben?

Természetesen. De nemcsak az egyházi ünnepek, hanem a nemzeti ünnepeink is. És mivel tudjuk, hogy az ünnepi műsor összeállítása minden évben nehéz feladat elé állítja a pedagógusokat, nemcsak megemlékező foglalkozásokat adunk közre, hanem olyan szöveganyagot is, ami segít egy-egy ünnepi műsor összeállításában.

Miért van ilyen sok vers?

A magyar irodalom – főleg a 20. század második felétől – gyerekversekben igen gazdag, valóságos kincsebánya. Ráadásul költőink felnőtteknek szánt versei között is számos olyan darabot találunk, amit a gyerekek is nyugodtan olvashatnak. Ne féljünk tőle, a gyerekek szeretik a verseket, ha azok dallamvilága, játéka, képei, gondolatai megmozgatják a fantáziájukat. Ha szabadon asszociálhatnak, elgondolkodhatnak egy-egy kérdésen vagy furcsa kapcsoláson, ha nem kötelező megtanulni a verset, elég csak beszélgetni róla vagy játszani vele, és a ritmusjátékokkal, versszínházzal szinte magától fülükbe mászik egy-egy verssor vagy akár az egész vers. A gyerekek versélményre való fogékonyságát érdemes kihasználni, ezért is válogattunk ilyen nagy arányban verseket a szöveggyűjteménybe.

Hogyan illeszthetem be a szöveggyűjtemény anyagát a tanmenetembe?

A szöveggyűjtemény témái az állami olvasókönyvek témáihoz is igazodnak, részben párhuzamosak velük, részben kiegészítik azokat. (A bevezetés végén egy táblázatban összefoglaltuk a kapcsolódásokat.) Így a „normál” olvasás/irodalomórán is taníthatóak a tanegységek. De mivel komplex anyagokról van szó, ahol erősen építünk a tantárgyi integrációra, az adott tanegységbe bevont más tanórákon (készségtárgyak, környezetismeret stb.) is lehetőségünk nyílik a szöveggyűjteménnyel dolgozni. Harmadrészt a projekt- és témnapok keretében, valamint napközis foglalkozásokon vagy iskolaotthonban is rendszeresen használhatjuk a szöveggyűjtemény olvasmányait és a módszertani segédkönyv ötleteit. És mivel a nyári hónapokra is adunk anyagot, ott olyan szervezési formákra is gondoltunk, ami a nyár folyamán megvalósítható: kalandtábor, olvasótábor, nyári napközi, családi-gyülekezeti kirándulások, könyvtári foglalkozás, nyári olvasmánylista, ajánlott olvasmány önálló feldolgozása. A nyári témák szövegeit és tanegységeit persze tanév közben is nyugodtan feldolgozhatjuk, ha megtaláljuk a helyét.

Mire figyeljek a szövegekkel való ismerkedésnél?

A szövegek olvasásánál nem az olvasástechnika fejlesztését vettük elsődleges feladatul, hanem az olvasélmény megszerzését és gazdagítását. Az érdeklődés fenntartásához (főleg hosszabb szövegek esetén) bármilyen olvasási módszer „bevethető”, ebben szabad kezet kapnak a pedagógusok. Tehát nyugodtan lehet változtatni az egyéni hangos és néma olvasást, a kiscsoportban történő felolvasást, a pedagógus bemutatkozó olvasását a dramatikus és kifejező hangos olvasással vagy az olvasás játékos, interaktív formáival. Főként a meséknél gyakran ajánljuk, hogy a pedagógus maga olvassa fel a szöveget (lásd mesesarok) a gyerekeknek. Nem azért, mintha ők nem tudnának megbirkózni a feladattal, hanem azért, mert fontosnak tartjuk a gyerekek számára való meseolvasást is. Sajnos sok gyereknek otthon nem olvasnak mesét, pedig a mese hallás utáni megértése számtalan képességet fejleszt, nem beszélve a mesék varázslatos világáról, a mesébe való belefeledkezésről, amikor nem zavarják az olvasót a saját olvasástechnikai problémái. A gyerekek a szövegekkel való kapcsolatukban általában hamarabb válnak jó befogadóvá, mint jó olvasóvá. Akkor kerülhet igazán szinkronba a kettő, ha a befogadói élmény elég erős és motiváló a technikai akadályok leküzdéséhez.

Hogyan épül fel az Ötlettár?

Mindegyik szöveggyűjteményhez elérhető egy-egy *Ötlettár* is, amelyekben a szöveggyűjtemények tagolását és az abban szereplő fantáziacímeket használtuk.

A *Ötlettárak*ban egy-egy heti anyaghoz 6-7 darab tanegységet találunk, amelyek a szöveggyűjteményben (vagy az online elérhető szövegek között) az adott héthez kapcsolódó szövegek feldolgozásához adnak ötleteket, feladatokat. A tanegység-javaslatok lehetnek 45 percesek, 2x45 percesek vagy még hosszabbak, akár témnapok, projektek is.

Az *Ötlettárak* elején szerepel egy tartalomjegyzék is, amelyben a tanegységek hossza és az érintett tantárgyak mellett a feldolgozott szépirodalmi műveket is felsoroltuk.

Az *Ötlettár* heti anyagait ugyanazok a fejezetkezdő illusztrációk választják el, amelyeket a szöveggyűjteményekben is megtalálunk az alábbi kérdések megválaszolásával kiegészítve:

- Miről szól ez a téma? Miért fontos ez nekünk?
- Mit szeretnénk elérni?

Itt találd a témán belül a tanegység sorszámát.

A tanegységek komplex módon közelítik meg a témát.

A megvalósításra is adunk ötleteket.

Itt soroltuk fel a tanegységben feldolgozott irodalmi szövegeket.

Ezeket az eszközöket ajánljuk a feladatokhoz.

Felsoroltuk a feladathoz kapcsolódó fejlesztési célokat...

... és a tevékenységeket is.

Az ikonok segítenek abban, mit készíts elő.

Ide írhatod saját ötleteidet.

Minden feladatnál leírtuk az eszköz-igényt.

Gondoltunk arra is, ha másként szeretnéd megvalósítani a feladatot.

Kék színnel jeleztük az irodalmi szövegeket.

Figyeltünk a tantárgyi és bibliai kapcsolódásokra is.

Ennyi idő elegendő lehet a feladatra.

3. tanegység

Veszélyes állatok

2x45 perces komplex versfeldolgozó, vers- és képalkotó óra (magyar, kreatív írás, ének-zene, tánc, vizuális kultúra)

A gyerekek értsek meg, hogy a művészi kifejezőeszközök segítségével a félelem legyőzhető.

Áttekintő vázlat

3.1 Krokodil	45 perc
3.1a Krokodil-fogó	10 perc
3.1b Krokodil-karakter	10 perc
3.1c Állat-karakter	20 perc
3.1d Felolvasó	5 perc
3.2 Óriásigó	45 perc
3.2a Ki dala	10 perc
3.2b Óriásigó-karakter	10 perc
3.2c Csodalány-portré	20 perc
3.2d Kigyó-galéria	5 perc
Összesen:	2x45 perc

FELADATOK LEÍRÁSA

3.1 A krokodil

3.1a Krokodil-fogó

A másik gyerekek szeretnének átkelni a folyón, de a vízben ott van a krokodil, aki el akarja kapni őket. Jelöljük ki a folyó két partját (legalább három méter legyen a két vonal között), és a gyerekek sorakozzanak fel a parton! Három gyerek alkotja a krokodil ügy, hogy az egyik egyenesen áll, a másik kettő derékban meghajol és megfogja az előtte álló gyerek csípőjét. Az álló gyerekek két

3.1b Krokodil-karakter

Olvaszuk el a Krokodil című malajzi népköltés Rákos Sándor fordításában! Gyűjtjük össze a táblán, mit tudunk meg a vers alapján erről az állatról? Milyen tulajdonsággal egészítettek még ki a listát? Mi történik a vers végén? (Mi a vers csattanója, üzenete?)

3.1c Állat-karakter

Válasszok ki magatok is egy állatot, és írjátok róla hasonló verset! Találjatok ki olyan csattanót (záró fordulatot), ami bemutatja az állat fő tevékenységét vagy az ember hozzá fűződő lényegi viszonyát!

- A vers szerkezete
- az állat megnevezése
- tulajdonságai listázó ismétléssel
- csattanó: egy teletálatos gondolat

3.2 Óriásigó

Jó könyvben részletes leírást olvashatunk a krokodilról, ami sok mindent hasonlít a malaj népköltés (10. 40.25 – 41.26). Rámuzamkérj emnek egy részletet is felolvashatjuk a gyerekeknek: Jó 41.4–26. A bibliai krokodil-dainak mi a csattanója? (A krokodil az állatok királya.)

3.2a Ki dala

A csiloktat pákelyen egymásra helyezhetjük (ferdén, oldalirányban elkészítve), amivel felérjük a krokodil pákelyes testét.

3.2b Óriásigó-karakter

Olvaszuk el a Krokodil című malaj népköltés Rákos Sándor fordításában! Gyűjtjük össze a táblán, mit tudunk meg a vers alapján erről az állatról? Milyen tulajdonsággal egészítettek még ki a listát? Mi történik a vers végén? (Mi a vers csattanója, üzenete?)

3.2c Csodalány-portré

Olvaszuk el a Krokodil című malaj népköltés Rákos Sándor fordításában! Gyűjtjük össze a táblán, mit tudunk meg a vers alapján erről az állatról? Milyen tulajdonsággal egészítettek még ki a listát? Mi történik a vers végén? (Mi a vers csattanója, üzenete?)

3.2d Kigyó-galéria

Olvaszuk el a Krokodil című malaj népköltés Rákos Sándor fordításában! Gyűjtjük össze a táblán, mit tudunk meg a vers alapján erről az állatról? Milyen tulajdonsággal egészítettek még ki a listát? Mi történik a vers végén? (Mi a vers csattanója, üzenete?)

Hogyan készüljek fel az órára?

Először nézd át a tartalomjegyzéket! A címek már tájékoztatást nyújtanak a tanegység témájáról. Majd nézd át a fejléceket (cím alatti szürke sáv), és válaszd ki azokat a tanegységeket, amelyek témájuk vagy célmeghatározásuk alapján szóba jöhetnek! Javasoljuk, hogy ne a rendelkezésre álló idő alapján válogass (például ne csak a 2x45 perces órákat nézd át), sokkal inkább a tevékenységek alapján. Érdemes az adott téma összes óráját átfutni, mert sok használható ötletet találhatsz.

Ha kiválasztottad a megfelelő tanegységet, mindenekelőtt ismerkedj meg a szövegeivel! Érdemes előbb „csak úgy” elolvasni, saját olvasmányélményt szerezni. Majd hasonlóan végigolvasni a hozzá kapcsolódó feladatokat, és képzeletben alkalmazni az osztályodra. Képzeld el, gondold végig, hogy a te gyerekeid hogyan viselkednének az adott játéksituációban, feladathelyzetben! Ha kell, módosítsd a feladatot, az időkeretet, vagy cseréld le a feladatok egy részét más feladatokkal! Megteheted azt is, hogy a feladatokat átalakítod, vagy teljesen új, a csoportodhoz jobban illő feladatot találsz ki az adott helyre. Az Ötlettárba nyugodtan jegyzetelj, a tördelésnél igyekeztünk ehhez helyet is hagyni.

Ha összeállt a fejedben az óra, akkor mérd fel (a szélső oszlopok leírása alapján), hogy milyen anyagokra, eszközökre lesz szükséged, illetve milyen előkészületek szükségesek (fejléc)!

Miért tanegységekről van szó, és miért nem tanórákról?

Mert az élet nem szorítható 45 perces tanórák közé, mint ahogy az irodalom sem szorítható be a magyaróra/olvasásóra keretei közé. Éppen ezért alapvetően nem tanórákban gondolkodtunk, hanem olyan tevékenységsorokat írtunk le, amelyek aktiválják a gyerekeket, és segítik az irodalmi művek befogadását, megértését. Mivel nem „laborkörülmények” között vizsgáljuk az irodalmi műveket, a tanegységek szinte mindenhol több tantárgyat érintenek. De mivel iskolában tanítunk, ahol 45 percnél megszólal a csengő, megpróbáljuk mégis 45 perces egységekre osztani a tevékenységfolyamatot (ahol csak lehet).

Miért van olyan sokféle tanegység egy-egy témához?

Hogy megtaláld osztályod számára a legmegfelelőbbet. Igyekeztünk minden intelligenciatípushoz valamilyen feladatot közreadni, így remélhetőleg találsz mindenütt olyan tanegységet, ami jó az osztályodnak akkor is, ha beszélgetősek, agyalsak, ha mozgásosak, drámások, vagy ha szívesen rajzolnak, festenek. Ha megfigyeled, minden heti témánál találsz legalább egy 45 perces, kétszer, illetve háromszor 45 perces tanegységet, illetve valami „extrát”: témanapot, teadélutánt, kirándulást. A gyerekek érdeklődése, beállítottsága és a ráfordítható idő minden osztályban más, ezért próbáltuk többféle időkerettel és többféle szervezési formában megadni a tanegységek anyagát. Ha mindezek ellenére sem találsz olyan tanegységet, ami megfelel, akkor nyugodtan alkoss meg egy sajátot a tanítói ötletgyűjtemény feladatait felhasználva.

Megbonthatom-e a tanegységeket?

Hát persze! Alapvetően közös alkotásra szeretnénk buzdítani ezzel az *Ötlettárral*. Azt szeretnénk, hogyha elolvasod a tanegységek leírását, és kiválasztod a legmegfelelőbbet, akkor gondold át, milyen az osztályod, milyen vagy te magad, mit szeretnél elérni, és milyen külső-belső eszközeid vannak hozzá! Ezek után gyúrd át az *Ötlettárban* található tanegységet olyanra, ami a legjobban megvalósítható számodra a gyerekekkel! Légy ebben szabad! Mi csak alapanyagot adunk az irodalmi művekkel, és megmutatunk néhány eszközt a módszertani segédanyagokkal, de te vagy az, aki el tudja képzelni a tervezés során, ami majd a gyerekek között lezajlik, és meg is tudja valósítani azt. Merj alkotó pedagógus lenni, merj csodákat létrehozni a gyerekekkel! A tanegységek megbonthatók úgy is, hogy a több „tanórából” álló tanegységek egyes részeit külön-külön tanítod. Az is elképzelhető, hogy egy több tanórás tanegységből válogatsz össze 45 percet, vagy éppen új feladatokat szúrsz be, és bővíted ki a rövidebb tanegységeket. A projekt-, illetve témanapok általában jól bonthatóak 45 perces órákra, tehát külön-külön is megtarthatóak. Egy-egy fontosabb, hangsúlyosabb feladat is kibővíthető akár egy teljes tanórává (erre adunk is néhol ötleteket, vagy jelezzük a lehetőségét, de bármelyik tananyagegységből ki lehet ragadni egy-két feladatot, és új órát lehet alkotni belőle).

Akkor nem is kell tartanom a javasolt időkeretet?

Nem árt az időhatárokat tartani, de a megadott időkeret csak tájékoztató jellegű. Nyugodtan szabd át azt is a saját igényeiteknek és lehetőségeiteknek megfelelően!

Szánhatok több időt egy-egy feladatra is?

Természetesen! A kipróbáló pedagógusok tapasztalatai alapján a gyerekek igénylik az elmélyült beszélgetést, nagyon bele tudnak melegedni egy-egy játékba, kreatív feladatba. Ha lehetőség van rá, érdemes kihasználni ezt a lelkesedést, és (akár a következő feladatok rovására) több időt szánni az adott tevékenységre. Akár egy teljes tanórát is felöllehetnek a kreatív feladatok. Az *Ötlettárban* szereplő időkeretek általában a minimumot vagy szűk optimumot tüntetik fel. Tapasztalatok szerint ennyi idő alatt minden feladat elvégezhető, de ha valami nagyon érdeklí a gyerekeket, nyugodtan szánj rá több időt!

Bevonhatok más pedagógust is a tanegységek megtartásába?

A tanegységek alapvetően egy pedagógust igényelnek, de ha szükségesnek érzed, akkor kérheted szakos tanár vagy az osztályt vezető másik pedagógus, illetve pedagógiai asszisztens, könyvtáros vagy a hitoktató, esetleg lelkes segítését. Vannak olyan tanegységek is, ahol kifejezetten ajánljuk a szülők, nagyszülők részvételét, esetleg valamilyen szakember (rendőr, méhés, kutyatréner) meghívását is.

Alkalmasak-e a feladatok differenciálásra?

A feladatok nagy többsége úgy van megalkotva, hogy látens differenciálásra alkalmasak legyenek. Gyakran kínálunk a gyerekeknek választási lehetőséget, főleg a kreatív feladatoknál. Sok helyütt direkt differenciálást is beépítettünk a tanegységekbe, erről minden alkalommal konkrétan írunk. Sok lehetőséget adunk a csoportmunkára, ami önmagában is differenciál, hiszen minden csoport más dinamikával, más eredménnyel nyúl majd a dolgokhoz. Általános tanács, hogy a beszélgetéseknél, csoportmunkáknál támaszkodjunk a gyerekek már meglévő ismereteire, sokrétű érdeklődésére, az interakciókban nyíló lehetőségekre, illetve adjunk nekik gyűjtőmunkát, beszámolási lehetőséget, a kreatív munkákból tartsunk bemutatókat!

Miért van olyan sok másféle feladat? Nem olvasásórát tartunk?

Azt is. Ám ezzel a komplex módszerrel éppen azt szeretnék megmutatni a gyerekeknek, hogy az irodalom nem egy tantárgy, hanem az életünk szerves része. Ráadásul a gyerekek sem mind verbális beállítottságúak. A tananyagrendszer összeállításában Howard Gardner sokrétű intelligencia elméletére építettünk, amely a verbális-nyelvi intelligencia mellett még nyolcféle intelligenciatípust határoz meg: verbális-nyelvi, logikai-matematikai, testi-mozgásos, vizuális-térbeli, zenei-ritmikus, kapcsolati, önismereti, természeti, egzisztenciális. Ezek különböző tevékenységeket indukálnak, amelyek segítik a gyerekeket abban, hogy befogadják a szöveget. Éppen ezért a szövegből kiindulva minden tanegységben próbálunk minél többféle tevékenységet, képességterületet bevonni. Ám ezek a tevékenységformák nem „programozottak”, hanem inkább úgy kell felfogni azokat, mint a legő elemeket. Mi felépítettünk egy feladatsort, de mivel a tevékenységek és aktivitások sokféleképpen kapcsolódhatnak egymáshoz, te magad is felépítheted azt a szerkezetet, amiben a legaktívabbak tudnak lenni a gyerekeid, és amiben jól érzitek magatokat együtt. Igazság szerint arra is lehetőség van, hogy (előzetes körütekintő tervezés után) akár óra közben is változtass a szerkezeten, ha látod, hogy valamelyik feladatba nagyon belemerültek a gyerekek, vagy ha valami nem jön be náluk. Ilyenkor nyugodtan el lehet hagyni, vagy be lehet illeszteni egy-egy elemet. A szöveggyűjtemény is széles lehetőséget biztosít a változtatásra.

Miért olyan kevés az irodalomtörténeti, irodalomelméleti feladat?

Nem irodalomtörténészeket vagy irodalomárokat akarunk nevelni, hanem olyan embereket, akik szeretnek olvasni. Így az elsődleges hangsúly az irodalmi művek befogadásán van. Az irodalom ugyanúgy át kell hassa a mindennapjainkat, mint mondjuk az éneklés. Kodály sem profi zenészek millióit akarta kinevelni, hanem zeneértő és elsősorban zeneszerető, éneklő embereket. Nekünk is ez a célunk. A gyerekek szeressék meg az irodalmat, legyen napi szükségletük az olvasás, és jusson eszükbe egy-egy verssor, versdallam, csak úgy! Épüljön be a mindennapjaikba!

Nem az „elemzés” lényeges a versek esetében sem. Helyette beszéljünk a versről, értelmezzük annak gondolatait, fedezzük fel a versbeszélő helyzetét, nézőpontját, engedjük meg a képek, gondolatok keltette asszociációkat, belső képeket! És persze ritmizáljunk, mondókázzunk, fedezzük fel a vers hangzásvilágát! Legtöbb esetben a költő, író személye sem hangsúlyos. Életrajzi adatokat csak akkor adunk meg, ha fontos a szöveg befogadásához. Gyakrabban találkozunk könyvajánlásokkal, ami további olvasásra inspirálhatja a gyerekeket.

És mi van a versformákkal? Azt a sok ritmusképletet mind meg kell tanítani?

Nem, dehogy! A ritmusképletek azért vannak, hogy le tudjátok tapsolni, kopogni a gyerekekkel a vers ritmusát. A ritmusjátékok elsősorban hangzó és mozgásos élményt nyújtva segítenek a versritmus, verszene befogadásában. Nem az időmértékes és ütemhangsúlyos verselés jeleit, kottaképeit kell tehát megtanítani, azok neked, a pedagógusnak segítenek, hogy értsd, és jól kódold a vers ritmusát. A kották alapján kell a versritmust átadnod, amit a gyerekek hangzó ismétléssel, tapssal, kopogással, mozgással tudnak követni. Az énekórákon megismert ti-tá értékek használata (rövid-hosszú szótag), ütemnyomaték (hangsúly) esetén az ütés/koppantás ehhez bőven elég.

Egyébként is a „Vedd figyelembe!” című részekben olvasható információk nem a gyerekeknek szólnak, és a legtöbb esetben nem kell azokat egzakt módon megtanítani a gyerekeknek. Hanem arra szolgálnak, hogy a pedagógusnak legyen háttértudása arról, amit a szövegben talál.

Vannak „memoriter” versek is?

Ritkán ajánlunk verset direkt szövegtanulásra, nehogy a kötelező jelleg elvegye a gyerekek kedvét. Kivételt képeznek persze az ünnepi műsorokhoz ajánlott versek, ahol a szerephelyzet magával vonja a szövegtanulást is.

Indirekt módon viszont rengeteg helyzet adódik, amikor a fogékony gyerekek szinte maguktól megtanulják, és csak úgy mondogatják a versszövegeket. Ilyenek a ritmusjátékok, énekes feldolgozások, kiolvasók, párbeszédes felolvasások, amelyekre számíthatunk és építhetünk. Önállóan választható feladatként is feladhatunk egy-egy verset megtanulásra.

Vannak kötelező olvasmányok?

Nincsenek, de időről-időre felhívjuk a figyelmedet azokra a könyvekre, amelyeket ajánlhatsz a gyerekeknek. Többnyire azokról a könyvekről van szó, amiből az adott mű származik. A nyári szünetre pedig rendszeresen javasolunk könyvtári foglalkozást a nyári témáknál, illetve segítséget adunk a gyerekeknek az interaktív olvasónaplók elkészítéséhez. A nyári szöveggyűjteményben egy bő könyvlistát is találnak a gyerekek, amiből kedvükre válogathatnak. Maga a nyári szöveggyűjtemény is ajánlott olvasmány lehet a nyárra, ha a gyerekek magukkal viszik.

A történelmi témájú tanegységeknél mennyire kell megtanítanom az adott történelmi eseményeket?

Nem történelemórát tartasz! Ha az adott szöveg megértéséhez szükséges a történelmi háttér, akkor adunk forrásanyagot a felkészüléshez. De a feladatod nem a történelmi események időrendi vagy egyéb szempontú megtanítása, sokkal inkább egyfajta irodalmi és összművészeti ráhangolás a témára, érzékenyítés az adott élethelyzeten keresztül, a személyiség komplex előkészítése arra, hogy felső tagozaton nyitott legyen majd a történelmi ismeretek befogadására.

Miért kreatív írás van fogalmazás helyett?

A kreatívírás-feladatok elsődleges célja a fogalmazáskészség felszabadítása, aktivizálása, fejlesztése. Bár sok esetben ez a tantervi követelménynek is megfelel, a kreatív írás esetében mégsem a formai, nyelvtani és stiláris követelményeknek való megfelelés az elsődleges, hanem az önkifejezés, a képzeletjáték, a szerephelyzetek nyelvi kifejeződése. Célunk az, hogy a gyerekek képesek legyenek a gondolataikon túl a képzeleteiket, érzéseiket, motivációikat, akár az indulataikat is szavakba önteni. Mindezt gyakran szerephelyzetbe, más bőrébe bújva. Szeretnénk, ha a nagy beszélgetések mellett átélnék az írásbeli szövegalkotás csodáját, a mese, a vers születésének misztériumát is. Ha kibontjuk a szövegalkotást a követelmények és elvárások keretéből, akkor a gyerekek sokszor szárnyakat kapnak: őszintén kitarják a lelküket, „belső szobájukat”. Ezzel megtanulhatják, hogy a szövegalkotás nem egy távoli, csak a „híres, nagy embereknek” való dolog, hanem életünk, mindennapjaink részévé válhat.

Fontos tudni azt is, hogy a kreatív szövegalkotásnál érdemes a fokozatosság elvét betartani. Mi általában kreatív szövegÍRÁSRól beszélünk, de ha a gyerekeknek még idegen ez a fajta énközlés, akkor az első néhány alkalommal érdemes a szóbeli, közös szövegalkotást választani, hogy bátorságot kapjanak. A dramatikus helyzetek, párbeszédalkotás, interjúkészítés is jó lehetőséget teremt a szóbeli szövegalkotásra, amitől már csak egy lépés, hogy valamelyik szereplő nevében szólaljon meg a gyerek írásban is.

A tananyagrendszer kipróbáló pedagógusok sok esetben kevésnek tartották az időt a kreatívírás-feladatra, mivel a gyerekek nemcsak írni szeretnek, hanem örömmel fel is olvassák alkotásukat, illetve meghallgatják a többiekét, és sok esetben véleményezik is azokat. Ha a te osztályod is ilyen módon kedvet kap a kreatív íráshoz, akkor érdemes eleve úgy tervezni a tanegységet, hogy a kreatív írás feladataira egy teljes negyvenöt perces órát szánsz.

Nem mozgathatóak a padok a termemben. Akkor most mit csináljak?

A teremrendezést tanórák előtt vagy közben csak akkor vállald, ha könnyen megoldható. Rengeteg feladat van, válaszd ki, amelyik ilyen szempontból jobban megfelel neked!

Ám ha van elég hely a termemben, csak nehezen mozgathatóak a padok, akkor érdemes egyszeri nagyobb átrendezéssel szabad helyet kialakítani a mozgásos játékoknak, csoportfeladatoknak vagy épp a mesesoroknak. Ha szűk a hely, és nehezen mozgathatóak a padok, akkor is meg lehet találni a csoportmunka, egy-egy összekucorodás, vagy épp a padokon keresztül való kommunikáció helyzeteit. A kreatív pedagógiai gondolkodás ebben is segít.

A kreatív tevékenységekhez szükség van speciális anyagokra vagy különös szakértelemre?

Az esetek többségében nem. Sőt igyekeztünk jobbra olyan feladatokat megadni, amelyek minimális anyagigényűek vagy újrahasznosított anyagokból készülnek. Éppen ezért érdemes már év elején gyűjtést indítani, hiszen maradék fonalakra, textilanyagokra, egyszer használt csomagolópapírra, kötözőkre, gom-

bokra, kupakokra stb. biztosan szükségetek lesz év közben. Ebből a szempontból érdemes negyedévenként előre átnézned a tanegységeket, hogy időben összegyűjthessétek az újrahasznosítható anyagokat. A kreatív tevékenységekhez ritkán lesz szükséged speciális szaktudásra, és ha igen, akkor azt jelezzük. Az viszont nagyon fontos, hogy az óra előtt felkészülésként készítsd el az adott tárgyat, hogy tudd, milyen buktatói lehetnek, milyen nehézségek léphetnek fel a gyerekeknél, illetve szerezz saját tapasztalatot a munkafolyamatról!

Miért rendezzünk kiállítást?

Majd minden rajzos, ábrázoló tevékenység után javasoljuk kiállítás rendezését, hiszen a gyerekek számára fontos, hogy megmutassák, amit alkottak. Vizuális tevékenység esetén olyan ez, mint kreatív írás esetén a felolvasás. Esetenként érdemes tárlatvezetésre is rászánni az időt, hogy a vállalkozó gyerekek elmondhassák, mit alkottak, mire gondoltak alkotás közben. Egymás munkáira is lehet ilyenkor reflektálni. Év végén szervezhetünk olyan kiállítást is, ahová a szülőket, nagyszülőket is meghívhatjuk. Ha van rá informatikai kapacitásunk, akkor a kreatívírási feladatok javából és a megszületett rajzokból, festményekből egy osztályújságot is összeállíthatunk, amit a szülők kaphatnak meg karácsonyra, anyák napjára, év végére.

A mozgásos feladatoknál mindig szükségem lesz tornateremre és tornaszerekre?

Az esetek többségében nem. Általában próbáltunk olyan mozgásos feladatokat kitalálni, amelyek a tanteremben vagy az udvaron is elvégezhetőek, és nincs különösebb tornaeszközigényük. Azoknál az óráknál, amelyeket érdemes tornateremben megtartani, ezt előre jeleztük. Ha az órát mozgásos játékkal kezdjük, akkor azt érdemes már az órát megelőző szünetben elkezdni. Így lesz idejük a gyerekeknek jobban belemelegedni a játékba.

Miért van szükség mesesarokra, mesekuckóra?

Nem a „sarok” vagy „kuckó” a lényeg, hanem hogy legyen egy rituáléja a meseolvasásnak. Ezt nem árt, ha valami helyzetváltoztatás előzi meg: elhelyezkedés a mesesarokban, leheverés a meseszőnyegre, vagy ha semmi más lehetőség nincs, akkor boruljanak le a gyerekek a padra! A meseolvasás nagyon fontos aktus, amiben sajnos egyre kevesebb gyereknek van otthon része. Ezért időről-időre beterveztünk mesedélutánokat, amikor valójában nincs más feladatunk, mint elmerülni a mesék varázslatos világában. Ezekre a délutánokra meghívhatjuk a szülőket, nagyszülőket is.

Technikai tudnivalók

Hol találok az online anyagokat?

A szöveggyűjtemény nyomtatott szövegei mellett online elérhető szövegeket is feldolgoztunk az *Ötlettárak*-ban, valamint számos sablont, grafikát, kottát, videót, hangfájlt, tankockát stb. építettünk be a tananyagba. Ezeket a Református Tananyagtáron, a reftantar.hu oldalon találod, az irodalmi szöveggyűjtemény egyes köteteinek aloldalán. Az aloldal a szöveggyűjtemény és az *Ötlettár* tagolását és fantáziacímeit használtuk. Minden online anyag annál a tanegységnél, illetve feladatnál szerepel, ahol az *Ötlettár*-ban is található. Az **online szövegeket** wordben éred el, hogy szükség esetén kivághass, másolhass belőle részleteket. A **grafikák** kivetíthetők, a **sablonok** akár felnagyíthatók, többszörözhetőek. A **tankocka feladatokat** a Learning Apps segítségével készítettük, a linkek akár megoszthatóak **a diákokkal is**. Ha megnyitod a tankockát, először az instrukció jelenik meg. Majd a kéz-ikonra kattintva megoldhatóvá válik a feladat is. A képek az esetek többségében nagyíthatóak. A hanganyagoknál ne lepődj meg, kicsit várni kell, hogy elinduljanak! Előfordulhat, hogy egy-egy tankockáról „eltűnnek” a képek (mivel online anyagokkal dolgozunk, ha törlik az eredeti képet, a Learning Apps se tudja beolvasni). Ebben az esetben se ess kétségbe! A tankockák letölthetőek és szerkeszthetőek, úgyhogy nyugodtan kereshetsz másik képet, vagy akár teljesen át is szerkesztheted a tankockát. Szükség esetén magad is készíthetsz újat. Ehhez előbb jelentkezz be, és nyisd meg a saját Learning Apps fiókodat, amit aztán kreatívan tudsz alkalmazni a munkád során. A tankockákat és a multimédiás linkeket (mint minden más feladatot és tevékenységet) érdemes az óra előtt kipróbálni, nehogy meglepetés érjen, hogy valamiért nem fut az anyag.

Hogyan készítsünk QR-kódot?

A Learning Apps feladatai megoldhatók kivetítve, vagy kis csoportban, ha van megfelelő számú tablet, okos-telefon. Ha terepre megyünk, készülünk fel tabletekkel, okostelefonokkal, ha valamelyik tankockát szeretnénk közben használni! Ha kinyomtatva adnád ki a feladatot, akkor azt javasoljuk, hogy készíts QR-kódot a linkből! Ennek folyamatáról készítettünk egy rövid leírást és a készítést bemutató rövid videót is.

Az online segédanyagok között sok olyat találni, amely lehetőséget ad a gyerekek számára önálló vagy csoportos munkára valamilyen digitális okoseszköz (telefon, tablet) segítségével. A Református Tananyagtárban a Szöveggyűjtemény aloldalán összegyűjtöttük az összes online segédanyagot (link). A segédanyagok linkje könnyen átalakítható QR-kóddá, amelyet kinyomtatva a gyerekek az eszközük segítségével leolvasva megnézhetik a kapcsolódó tartalmat.

1. lépés: Válasszuk ki a kívánt online segédanyagot a Református Tananyagtárból!
2. lépés: Az egér jobb gombját megnyomva a felugró menüből válasszuk ki a Link címének másolása sort!
3. lépés: Keressünk egy QR-kód generáló oldalt (pl. <https://www.the-qrcode-generator.com/>)!
4. lépés: Válasszuk az URL menüpontot, majd illesszük be a kimásolt címet!
5. lépés: Mentsük le az elkészült QR-kódot (Save), adjunk nevet a fájlnak, a PNG kiterjesztést válasszuk!

A QR-kódról megnyitható videóban a gyakorlatban is bemutatjuk a fenti folyamatot.

Hogyan használjam A Nap háza antológiához készült digitális segédanyagokat?

Egyes szépirodalmi szövegeket egy antológiába szerkesztettük, amelyek nyomtatva is megjelentek a Kálvin Kiadónál A Nap háza címen. Ezekhez a szövegekhez készítettünk illusztrációkat, animált változatokat, valamint videókat hanggal, felirattal, sőt interaktív változatokat is, a végén játékokkal.

Az óraleírásokban általában megadjuk, hogy az ezekhez a szövegekhez kapcsolódó digitális anyagok közül mit hogyan használj, de természetesen más módon is felhasználhatod őket, a többféle verzióban pont ez a jó.

Képek

A képek külön-külön letölthetőek, kinyomtathatóak, esetleg laminálhatóak. Segítségedre lehetnek a történetmondásnál, képaláírásokat készíthetnek hozzá a gyerekek, vagy indukciós anyagként szolgálhatnak (akár egy teljesen másfajta) szövegalkotásnál.

Szöveg

Megtalálod kinyomtatható formában az eredeti szöveget is, ami például csoportmunkánál vagy szöveg-tanulásnál, dramatizálásnál lehet hasznos.

Hanganyag

Mintha esti mesét hallgatnának a rádión, padra lehajtott fejjel vagy lehunytt szemekkel csak a bennük megjelenő képekre figyelhetnek a gyerekek. De némajátékkal, szereposztás szerinti mozgással is megeleveníthetik a történetet.

Interaktív változat

A szöveg végén találtok egy interaktív feladatot, ami a szövegértés ellenőrzését segíti játékosan.

Lapozható képeskönyv

A hangos olvasás gyakoroltatására kiváló.

Videó hanggal és felirattal

Az animációs filmet néma olvasással követhetik a gyerekek.

Videó hanggal, felirat nélkül

Ez a változat a szöveg elsődleges megismerésénél fontos, hogy az elsődleges élmény megszerzését ne zavarják az olvasástechnikai nehézségek.

Videó hang és felirat nélkül

A gyerek szabadon, szereposztás szerint „szinkronizálhatják alá” a képeket.